



# ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

2

„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“  
1952

## ЗМІСТ

	Стор.
<i>І. В. ЧУВАШЕВ</i> — Боротьба російської революційної соціал-демократії за су- спільне дошкільне виховання . . . . .	3
<i>М. К. ШЕЙКО</i> — Значення рухливих ігор у вихованні дошкільника . . . . .	15
<i>Л. І. КРАСНОГОРСЬКА</i> — За плановість і систематичність в роботі з батьками . . . . .	19

## З ДОСВІДУ

<i>Е. С. ПОДОЩЕК, М. Д. ІВАШИНІНА</i> — Виховання культурно-гігієнічних на- вичок у дітей . . . . .	24
<i>К. В. ДІЄВСЬКА</i> — Виховання у дітей інтересу та любові до природи . . . . .	31

## В БРАТНІХ РЕСПУБЛІКАХ

<i>Н. КАРЧАУЛІ</i> — Науково-дослідна робота з дошкільного виховання в Грузії . . . . .	36
---	----

## В КРАЇНАХ НАРОДНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

<i>В. ЄРЕМЕНКО</i> — Дошкільне виховання в країнах народної демократії . . . . .	39
--	----

---

Розлилися води (весняний хоровод) — Обр. Рождественського . . . . .	44
Ой, минула вже зима (веснянка) . . . . .	47

---

## Редакційна колегія

*М. Ф. Даденков, О. Ф. Єгорова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева,  
Ю. Ф. Петраківська, Є. К. Сухенко, П. С. Ходченко, П. Р. Чамата,  
Т. І. Цвєлих (головний редактор).*

---

Журнал «Дошкольное воспитание»  
(на українском языке).

---

Тех. редактор *О. О. Чала.*

Коректор *С. А. Тіктіна.*

---

Адреса редакції: Київ, Ново-Павлівська, 2. Тел. 5-78-34.

---

БФ 01408. Замовлення 982. Тираж 15.000. Друк. арк. 3. Обл. видавн. арк. 5.  
Формат паперу 70×108<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Підписано до друку 20/III 1952 р.

---

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

# Виховання у дітей інтересу та любові до природи

К. В. ДІЄВСЬКА,

вихователька дитячого садка № 10 м. Києва

Наш дитячий садок міститься на мальовничій околиці Києва — Курєнівці. Він має невеликий фруктовий сад, город, квітник. В саду росте багато яблунь, вишень, слив, груш та абрикос, на ділянці є декілька декоративних дерев: клен, каштан, дуб, береза, кущі бузку, жасмину, калина. Є багаторічні квіти: піони, флокси.

Кожна група нашого дитячого садка має свою невеличку ділянку (город і квітники), де діти під керівництвом педагогів проводять заняття та спостереження над розвитком рослин, роблять доступні досліді.

В усі пори року ділянка дитячого садка зберігає мальовничий вигляд і привертає увагу дітей.

Незважаючи на багате природне оточення, в якому перебували діти вдома і в дитячому садку, не всі вони проявляли однаковий інтерес до природи. Більшість дітей, які прийшли у дитячий садок вперше, мали нечіткі уявлення про рослини: не відрізняли дерев від кущів, не знали їх назв, не відрізняли окремих фруктових дерев.

Передо мною постало завдання: на яскравих, доступних фактах нашого навколишнього життя показати дітям, як радянський народ під керівництвом партії Леніна—Сталіна своєю працею підкорює та перетворює природу, розповісти їм про досягнення мічурінської науки, виховати інтерес та любов до природи; показати, яке велике значення відіграє вона в житті людини, уточнити, поповнити та поглибити знання та уявлення дітей про оточуючу природу.

Обставини цілком сприяли мені в реалізації намічених завдань.

Спостереження я проводила в природних та в спеціально організованих умовах. Перші — були цінні тим, що діти сприймали природу

в усій її різноманітності, в певних життєвих зв'язках. Під час спостережень в спеціально організованих умовах виділялося якимсь певне явище чи предмет, на якому і зосереджувалась уся увага дітей. Ці два види спостережень доповнювали один одного.

За допомогою творчих і дидактичних ігор, ілюстративного матеріалу, художньої літератури та інших видів занять, я поглиблювала й закріплювала знання дітей.

Залежно від програмного матеріалу, характеру явища, яке спостерігалось і розвитку дітей, я організовувала епізодичні, короткотермінові чи систематичні довготривалі спостереження.

Довготривалі, систематичні спостереження допомагали дітям помітити зміни в природі, прослідкувати розвиток рослини, установити найпростіші причинові зв'язки явищ.

Велику увагу у спостереженнях я приділяла моментам, які збуджують думку та допомагають дітям знаходити в явищах подібне і відмінне, робити прості узагальнення.

Плануючи роботу, я визначала всі види трудової діяльності, які необхідні для ознайомлення дітей з квітником, городом, фруктовим садом.

В квітнику, наприклад, я проводила зрізування квітів, підв'язування їх, збір насіння, пересаджування з ґрунту в ящики та вазони, вирощування розсади та висадку її у ґрунт і т. ін.

На городі проводила підготовку ділянки під город (очистка від камінців, угноєння, перекопування та скородіння грядок), планування посівів та посадки городніх культур, догляд за городом (поливка, полоття, підпушування та підв'язування рослин, збір урожаю).

У фруктовому саду діти брали участь у боротьбі з гусінню, в об-

копуванні дерев, згрібанні листя, зборі урожаю, в заготівлі садовини на зиму.

Трудова діяльність дітей на ділянці була різноманітна. Зміст і форма її залежали від характеру самої роботи, від можливостей дітей, підготовленості їх до виконання різних видів праці. Праця дітей проводилась фронтально (всі діти сіяли, пололи, поливали), групами та індивідуально. Трудову діяльність дітей я організовувала так, щоб вона відповідала фізичним та розумовим можливостям дітей; разом з ними намічала, що та як ми будемо робити, привчала дітей продумувати, планувати свою роботу.

Я перевіряла та оцінювала роботу дітей, відзначала кращих, ставила їх в приклад іншим, підкреслювала батькам дітей велике значення підтримки з їх боку дитячих інтересів до природи і радила всіляко сприяти виконанню завдань, поставлених перед дітьми в нашому садку.

Зупинюся на роботі, яка провадилась в куточку природи,

Я показала дітям, як треба обрізувати сухі листочки, мити зелене листя, поливати квіти, витирати вазони, мити підвіконники. Для підтримання чистоти і порядку визначила чергових і розподілила між ними обов'язки: одні — доглядали рослини, інші — стежили за рибками; на початку року чергових призначала на 1—2 дні. Після виконання своїх обов'язків, вони звітували за свою роботу, а ми разом з дітьми оцінювали її.

Під моїм керівництвом діти сіяли та вирощували в ящиках і вазонах овес, кріп, цибулю, садили коренеплоди: моркву, буряки, петрушку. В лютому місяці я зрізала і поставила у воду декілька гілочок сливи, груші, вишні, смородини, морелі, щоб діти спостерігали розпукування бруньок.

Роздивившись форму та колір бруньок на різних гілочках, діти відмітили, що бруньки на гілочках груші довгасті, а на морелі — кругленькі, на вишні теж круглі, але значно більші, що бруньки вишні та морелі темнішого кольору, ніж груші.

Вони також цікавились, чи скоро з'являться листочки і квіти на гілочках, що саме буде з довгастих і що з кругленьких бруньок. «Які ж бруньки швидче розвіються — довгасті, чи кругленькі?», питали вони. «Спостерігайте уважно і самі побачите», сказала я дітям. Не даючи точної відповіді, я збуджувала цікавість до даних об'єктів. Діти захопилися спостереженнями, часто підходили до гілочок, уважно розглядали їх.

За кілька днів чергова розповіла, що бруньки на гілочках морелі збільшилися і почали зеленіти. Тоді я зібрала всіх дітей, показала їм гілочки, звернувши увагу на величину бруньок.

На прогулянці в саду, діти помітили, що на деревах бруньки зовсім маленькі, а в кімнаті — великі і позеленіли. Пізніше Таня першою побачила, що в куточку природи на морелі з'явилися квіточки — від радості заплескала в долоньки і сказала: «На дворі ще холодно, зима, а в нас вже цвітуть гілочки морелі».

В бесіді з дітьми я з'ясувала, чому це так.

Набуті дітьми уявлення і знання закріплювалися в різноманітній дитячій діяльності, зокрема в малюванні. Якщо раніше деякі діти захоплювалися малюнками з зображенням хаток, машин, то після проведених спостережень в сюжеті їх малюнків міцно увійшли квіти і дерева. З великим інтересом діти малювали різні гілочки, що стояли в куточку природи, відображаючи стадії розвитку бруньок тощо.

Я переконалася, що у дітей розвивались інтерес і любов до природи, що вони вже набули певних знань.

Вирощування розсади в куточку природи теж сприяло в засвоєнні дітьми програмного матеріалу. Треба було уточнити та закріпити знання дітей про квіти та насіння нашого квітника (назви, форма, колір, величина); ознайомити дітей з умовами розвитку рослини.

Підготовчим етапом до цієї роботи була екскурсія в оранжерею агробіостанції.

Сам вигляд її викликав у дітей багато запитань: «Чому весь дах оранжереї зроблено із скла?», «А чи не холодно взимку в оранжереї?» Я допомагала їм самостійно знаходити відповіді, доповнюючи, звичайно, в потрібних випадках, їх знання матеріалом, про який діти не мали уявлення та самі й дізнатися не могли.

В першому відділі оранжереї ми спостерігали, як садівник готував землю для рослин, насипав її в ящики, вазони, як він сів насіння і поливав його.

В другий відділ оранжереї діти прийшли в той час, коли юннати поливали запашні квіти. Вони розповіли нам про свою роботу. Юні мічурінці подарували дітям вирощене ними насіння квітів та красивий вазон червоної гвоздики.

Екскурсія до оранжереї викликала в дітей бажання самим посіяти зібране раніше насіння. Другого дня, працюючи з дітьми, я просіяла землю, насипала її в ящики. Діти з радістю виймали з коробки збережені ними з осені пробірки з насінням. Ми провели гру, в якій діти підбирали до малюнків квітів відповідне насіння і навпаки. Граючи, пригадували назви квітів, їх колір, запах, пригадували, як доглядали квіти, прикрашували ними свою кімнату.

Розповім, як я провела посів насіння. Посадивши дітей так, щоб їм було добре видно і чути мене, я з черговими принесла ящики з землею, поставила їх на стіл. Спочатку показала, на якій віддалі треба робити луночки, як класти в них насіння, а потім почали сіяти й діти. Зовсім дрібне насіння — пахучого табаку і петунії — я змішала з піском і посіяла його сама, але так, щоб діти бачили, як це робити.

Закінчивши сіяти, ми поставили заготовлені раніше кілочки з відповідними табличками (з малюнком, назвою квітів та датою посіву).

Коли сходи підросли, діти з меншою активністю пікірували зі мною квіти, пізніше — висадили вирощену розсаду на клумбу.

І знову, як і під час сіяння, я докладно познайомила дітей з тру-

довими процесами, — в даному разі з технікою висадки розсади на клумбі. Зробила паличками мітки на клумбі, щоб діти знали, де треба садити, показала, як зробити совочком ямку у визначеному місці, обережно вставила в неї корінець рослини, розправила, присипала землею, потім прим'яла пальцями землю навколо стебла. Зробила навколо рослини луночку, щоб там затримувалась вода. З усією серйозністю та увагою працювали діти в квітнику. Посаджені квіти вони полили. З задоволенням діти відмітили, якою красивою стала клумба. «Це ж ми зробили», казали вони. Так діти пізнали радість праці.

Появу перших квітів діти зустріли дуже радо. Вони зрізали квіти і прикрасили ними портрети любимох вождів Леніна і Сталіна. Трохи зголом діти віднесли великий букет у школу.

Кращі екземпляри квітів я запропонувала залишити на насіння, перев'язала стебла цих рослин кольоровими мотузочками і сказала дітям, що наступного року з насіння цих квітів виростуть ще кращі квіти.

Так перед зором дітей, які протягом року брали посильну, але разом з тим активну участь у всіх роботах у квітнику, пройшла яскрава картина життя рослини, пройшов весь цикл процесів, пов'язаний з її поступовим розвитком.

Участь дітей в роботі на городі була продумана і забезпечена мною в кожну пору року. Спочатку я приділила багато уваги ознайомленню дітей з працею дорослих на городі весною.

Двічі відвідавши агробіостанцію, діти бачили, як очищають дільницю, угнують землю, розбивають грядки, сіють та садять городину.

Вміла і чітка робота дорослих викликала у дітей захоплення.

«Дивіться, Катерино Василівно, як швидко роблять грядки!», «Які вони красиві, рівенькі!» — говорили діти. Я підкреслила, що дорослі зробили так багато і гарно тому, що вони працюють старанно, дружним колективом.

В процесі колективної праці на городі у дітей з'являлись спільні інтереси, створювались дружні взаємини. Так, одного разу, коли Светлана не вдалося вистругати зуб для грабель, Вітя сказав: «Я зараз тобі допоможу». І вони дружно працювали разом.

На городі діти згрібали суху траву, збирали камінці, підносили гній. Разом зі мною розбивали грядки, вимірювали, перекопували та скородили їх, протоптували доріжки поміж грядками. Коли грядки були готові, я разом з дітьми спланувала, що саме та на яких грядках ми будемо сіяти й садити.

В куточку природи ми спостерігали пророщування насіння. Я взяла декілька пробірок, поставила їх на столі в спеціальні підставки. Чергові принесли блюдечка з насінням квасолі, кукурудзи, редиски, чашку з водою. Я змочила насіння водою, потім поклала в пробірки зволоженої вату, в одну пробірку поклала змочену квасоллю, в другу два зернятка кукурудзи, в третю — редиску, закрила пробірки ватою, щоб збереглася волога. Пробірки з насінням поставила в куточку природи. Діти спостерігали, як насіння набрякало й збільшувалося, випускало ростки, як з росточка утворився корінець, як з дольок квасолі утворилися листочки.

Я розповіла, що для проростання насіння потрібні волога і тепло, а для розвитку рослини потрібні ґрунт і світло.

Лише після цього ми приступили до посіву та посадки городу. Робота проходила організовано, за певним порядком та правилами, з якими діти знайомилися з моїх вказівок.

Діти працювали сумлінно, допомагали один одному.

Закінчивши роботу, ми поставили таблички біля кожної посіяної культури і з любов'ю оглянули свої рівненькі, красиві грядки. «Зовсім такі, як у юних мічурінців», говорили діти. Вони з радістю порівнювали свою роботу з роботою юних натуралістів агробіостанції.

Призначивши чергових по городу, я пояснила, що рослини треба

поливати, радила слідкувати за появою перших сходів городини, стежити, щоб на городині, зокрема на капусті, не було гусені, щоб по городу не ходили кури.

Чергові повідомляли про всі новини на городі. Одного разу Таня і Толя прибігли до мене й радісно сповістили, що вже зійшла редиска. «Я сама бачила, — багато, багато маленьких листочків!» казала збуджена Таня. Ми пішли подивитися. На грядці рівними рядочками зійшла редиска, і діти з інтересом розглядали перші сходи на своєму городі. З того часу вони ще частіше бігали до своїх грядок.

Коли достигла редиска і з'явилися перші огірки, радості дітей не було кінця. Вони стрибали, плескали в долоні, розповідали всім, що на їхньому городі виростає красива червона редиска та огірки, з гордістю частували всіх своєю городиною.

Слідом за редискою та огірками достигала морква, горох, помідори. Діти відчували, що працювали не даремно. Викликаний у дітей інтерес до праці, до спостережень на своєму городі не падав, а увесь час зростав.

Городину, яка достигала, діти збирали й відносили на кухню. З своєї городини діти готували вінегрет, салат.

Вони навчилися розрізняти смак городини, дізналися, що деяку городину можна їсти сирію, а іншу обов'язково варити.

Діти любовно і бережно доглядали свій город. Прополуючи моркву, Ніна говорила Светлані: «Обережно виривай бур'ян, щоб не пошкодити коріння моркви». Вітя під час полоття гладив листочки капусти і примовляв: «Вже п'ятий виріс, буду ще краще поливати вас...».

Коли «новенький», Саша, почав стрибати через грядки й трохи не попсував їх, схвильовані діти прибігли до мене і поскаржилися. Я заспокоїла їх, сказала, що Саша так як і вони навчиться поводитись обережно з рослинами. Саші ми дали доглядати кілька кущиків городини, показали, як це треба робити. Поступово він навчився ходи-

ти обережно між рослинами, доглядати городину.

Трудова діяльність у фруктовому саду була різноманітна і тривала в усі сезони року. В процесі праці у дітей виникало багато запитань, які я використовувала для розширення їх кругозору. «Чому збирають гусінь?», «Чому гнізда гусені зрізають разом з маленькими гілочками?», «Для чого обрізані гілочки з гусінню спалюють?», питалися діти.

На деякі з цих запитань я відповідала відразу, на інші допомогала самостійно знайти відповідь, націлюючи їх цим на спостереження.

Пояснивши дітям, яку шкоду завдає гусінь, я запропонувала їм взяти гілочку, вкриту павутинням й принести мені. Потім розірвала павутиння і показала дітям маленькі чорненькі яечка. «Спостерігайте уважно й ви побачите, як в теплій кімнаті з цих маленьких яечок з'являються гусені», сказала я.

Діти з нетерпінням чекали появу гусені. Першими помітили їх Таня і Толя, які завжди виявляли великий інтерес до природи і чергували того дня в куточку природи. «Вже лазять», сказала Таня. «Які маленькі, маленькі і зовсім чорні», говорив Толя. Біля банки з гусінню зібралось багато дітей, були, навіть, діти з інших груп, всі вони уважно розглядали гусінь.

Я поставила банку з гусінню на видне місце, зрізала з гілочок яблуні по одному листочку і поклала в баночку. Діти спостерігали, як через деякий час листочки вкрилися гусінню. «А тепер поставимо баночку на місце й побачимо, що буде з листочками», сказала я дітям.

Пізніше я показала дітям, що від листочків залишились лише черешки та жилки. «З'їли листочки, зовсім з'їли», говорили зажурено діти.

Вони зрозуміли, для чого треба збирати гнізда гусені поки ще холодно.

Пізніше діти спостерігали, як із лялечки вийшов метелик. Я розказала дітям, що ці метелики кладуть яечка, з яких виходять гусені.

Щоб уточнити, поширити та за-

кріпити уявлення дітей про шкідників та друзів саду та городу, я прочитала їм оповідання «Птахи — наші друзі» та вірш Н. Забіли «Хатинка на ялинці».

В фруктовому саду діти спостерігали, як на гілочках дерев з одних бруньок (з кругленьких) утворювались спочатку пуп'янки, потім квіточки, що на різних деревах квіти різні формою, кольором, розміром.

Діти навчилися розпізнавати дерева по квітках, листях.

Спостереження і праця в фруктовому саду були цікаві для дітей й допомагали мені здійснити ряд виховних завдань, поглиблювали інтерес дітей до природи, виховували в них любов до праці і бережне ставлення до рослин, розвивали допитливість.

Підводячи підсумки роботи з дітьми в квітнику, на городі та в саду, я повинна зазначити, що знайомство дітей з природою проходило в процесі активної і різноманітної діяльності їх. Головною формою цієї діяльності була доступна та посильна праця дітей.

В процесі праці під моїм керівництвом діти одержували відомості про ту чи іншу рослину, про її розвиток, особливості.

Внаслідок систематичної роботи в дітей виховувалася спостережливість; вони стали помічати зміни в природі, привчилися самостійно робити елементарні висновки та узагальнення; встановлювати прості причинові зв'язки поміж явищами.

Діти зрозуміли і побачили на власні очі, як праця людини перетворює природу і як людина використовує її для своїх потреб.

Праця дітей в квітнику, на городі та у фруктовому саду поширила кругозір дітей, збагатила їх знання. Діти ґрунтовно засвоїли матеріал старшої групи, визначений в програмно-методичних вказівках.

Моя постійна увага до праці дітей, ділове обговорення та оцінка їхньої роботи, особистий трудовий приклад — все це створювало сприятливий ґрунт для формування у дітей діалектико-матеріалістичного світогляду.